

Andrej Koritnik *Pokrajina naših obzorij***Vinko Möderndorfer: POKRAJINA ŠT. 2:****ZGODBA O MORILCU**

Založba Obzorja, Maribor 1998

V sladkem, marcipanskem in nezdravem koncu leta, kadar sta obleganje kalorične hrane, dobre, pa grešne pijače in pomanjkanje spanja večji kot kadar koli prej, tedaj je na novega leta dan zavoljo takšnih tegob skorajda nemogoče jasno razmišljati, še posebno, če se preobjeden um loteva tako visokih duhovnih reči, kot je literatura! Kakor je že v hedonistični omotici težko privoliti v misel modrih glav, da je vse skupaj samo zunanji videz – varljiva toplina naših domov, prijazne želje in številna dejanja, ki naj spremenijo vse pretekle zgrešenosti in napake, so samo prazne vsebine bojda post-moderne sedanjosti, časa pluralnosti resnic, časa nove prihodnosti in izzivalne priložnosti – tako moramo tem črnim mislim prisoditi vsaj kanec resnice, kajti življenjska izkušnja uči, da videzi niso vedno pravi odsev resničnosti. Čeprav je moja naravnost svetlejša, kot stoji zgoraj zapisano, pa me (bržkone tudi druge bralce in presojevalce) – ne glede na čas zapisa – nova umetniška stvaritev vsestranskega Vinka Möderndorferja *Pokrajina št. 2* odnaša v takšno premišljevanje. Gre tedaj za nov roman izjemno ustvarjalnega duha, ki je slovensko literaturo bogatil s pesniškimi zbirkami, dramskimi deli, radijskimi in televizijskimi igrami, a hkrati napisal številna prozna dela (*Krog male smrti, Tarok pri Mariji, Čas brez angelov, Tek za rdečo hudičevko, Ležala sva tam in se slinila ko hudič, Nekateri ljubezni*) – od leta 1993 vsako leto vsaj eno knjigo! Tolikšna številnost bi lahko bila že sumljiva in bi morda kazala na “proizvodnjo”, vendar pa poslednji (in, upajmo, ne zadnji) Mšdern-

dorferjev roman že po površnem branju razprši vsakršne pomisleke. Pripoved je osrediščena na vlomilski par – na izkušenega, a vseeno diletantskega Poldeta, ki svoj “pravi biznis” prikriva pod površjem domačega električnega servisa, ter njegovega vajenca Sergeja. V neki zimski noči vlomita v hišo nekdanjega velepomembnega generala in ukradeta impresionistično sliko Pokrajina št. 2, takoj po drugi svetovni vojni po sumljivi, nezakoniti poti pridobljeno v zasebno zbirko. Zločin ne bi imel posledic, ki poganjajo dogajalno shemo romana, ko ne bi Sergej nehote vzel tudi dokumenta o povojnih zunajsodnih pobojih domobrancev. Mladenič se sicer ne zaveda pomembnosti odkritja, vendarle pa s tem dejanjem povzroči številne žalostne, krute, celo sadistične homatije. Tako kakor v Ecovem *Imenu rože gre v Pokrajini št. 2* za dokument, zavoljo katerega umirajo mnogi, le da je pater Jorge dobro skrit vse do izteka, inštruktor, morilec, vojaški izvedenec za hladna orožja, ki ga stari general pošlje v akcijo, pa je odkrit in profesionalen “čistilec”; zanj vemo od začetka, ko začnemo zgroženi spremljati dela in dneve njegove izvedenosti – žrtve se vrstijo druga za drugo in krog se okoli Sergeja, ki je nevede zapadel kruti, uničujoči nujnosti zgodovine, nenehno oži.

Toda zaradi zanimivosti, napetosti in berljivosti ni priporočljivo izdajati vsega, kajti knjiga bo svoje ‘poslanstvo’ izpolnila šele tedaj, ko o njej ne bo govoril noben kritik več, temveč bo govorila sama v vsej svoji izrazni, tako oblikovni kot tudi vsebinski polnosti. V *Pokrajini št. 2* nahajamo sicer napeto zgodbo, napisano v žanru politične srhljivke, ki bi, prelita na filmsko platno, še najbolje spominjala na erotični triler (čeprav s pridržkom, da se tovrstni filmski žanr – navadno v ameriški izvedbi – konča drugače kot Möderndorferjevo delo). Na filmskost vsebine spominja sinhronost, sočasnost prizorov, ki jih avtor mojstrsko gradi drugega ob drugem. Toda poleg te bližine bralcu – ki v hitrostnem divjanju sedanjosti morda potrebuje vedno močnejše impulze – *Pokrajina št. 2* v sebi nosi nezgrešljiv umetniški presežek. Izjemna je psihološka karakterizacija, s katero Möderndorfer opisuje glavne osebe romana; Sergej je cvetoč mladeč, ki smisel življenja išče v ženskih naročjih ter sedi na dveh stolih (kakor bi najbrž hudomušno pripomnil naš

Josip Jurčič), v resnici pa je problematičen mladenič, zanj je "zločin kot seks", tedaj smisel, ki ga neutrudno išče; ali debelušni Polde, ki je svoj poklic izenačil z ljubeznijo; pa Magda, Damijan, Jasna in inštruktor ... A obenem tenkočutne opise povezuje z medsebojnimi (nevarnimi) družbenimi razmerji, spletenimi iz preteklosti v sedanost in morda še daleč v prihodnost. Pisatelj se tudi mojstrsko poigrava z bralčevimi pričakovanji in ga hote drži v napetem pričakovanju, a hkrati mu izrisuje v marsičem neizbrisljive seksualne prizore, ki v Möderndorferjevi prozi niso kakšna posebna redkost ali izjema. Ob tem nam je evocirati na slikovito oznako Borisa A. Novaka, da je Möderndorfer "k sodobni slovenski prozi prispeval antologijske strani erotičnih in seksualnih prizorov". Toda ne gre samo za to - v romanu lahko prebiramo hudo veristične in za slabe želodce ter živce nepriporočljive prizore mrcvarjenja teles, krutosti pri umorih, ki pa so kljub svoji odvratnosti še en razlog več, da je roman kakovosten: če človek ne bi doživel močnega fizičnega odpora ob tovrstnih prizorih, potem bi bili upravičeni do sodbe, da niso prepričljivi, tedaj da so slabi.

Ne gre torej za pripoved, ki naj zgolj kratkočasi, temveč za občutljivo izpisano delo o žgočih problemih naše slovenske tukajšnjosti in zdajšnjosti. O njih je nekaj rečenega že ob začetku. *Pokrajina št. 2* postavlja bralca pred neizbežen premislek o preteklosti in sedanosti in - vsaj meni - izbija iluzijo, da živimo v popolnem in lepem svetu, ki se je od črne in težke preteklosti vsa svobodna ločila in zasnovala nove vrednote, novo prihodnost. O tem, da je to neuresničljiv in marsikdaj škodljiv idealizem, ne potrebujemo literature, da nas spominja na to. Toda če o tem govori tudi književnost, je problem toliko bolj zavezujoč za nas vse, ki takšno resničnost tudi živimo in jo ustvarjamo (ali uničujemo, kakor koli!). Ob Sergeju Möderndorfer zapiše, da "kadar koli odpreš televizor, se prerekajo, kdo je imel prav in kdo ne. Na bruhanje mu je šlo. Rojen je trideset let po njihovi herojski preteklosti, pa mu še zdaj težijo." V tej avtorjevi perspektivi takšna preteklost obremenjuje današnjo generacijo in jo prikrajšuje za njeno usodo, njena dejanja, njeno zgodovino. Če pa resnica ni takšna in če se pisatelj v svojem premišljevanju moti, pa je vendarle veljavna za Sergeja, ki ga uniči,

povozi in zmelje preteklost, s katero ni imel ničesar opraviti. Ki ni njegova zgodba in življenje. A seveda ne smemo pozabiti, da si je bil kriv sam. Ko ne bi bil izmaknil usodnega dokumenta, bi stvari potekale v povsem drugo smer... Zatorej na simbolični ravnini ni nič nenavadnega, če je Pokrajina št. 2 prazna, tako kot je morda prazen naš cel svet, utaplajoč se v cinizmu, svet, kjer ulice nimajo imena, če se samo spomnimo na znano pesem irske skupine U2. Glede tega nam je omeniti Marxovo misel, da se zgodovina zgodi dvakrat – prvič kot tragedija, drugič kot farsa, na katero opominja pisec spremne besede Boris A. Novak. Poprejšnja tragedija se danes lahko ponovi le še kot farsa, toda prav tako krvava, kot je bila nekoč ta herojska doba.

Möderndorferjev roman brez dvoma postavlja zahtevna, toda nujna vprašanja za vse, še posebno pa za mlade, ki moramo svojo vlogo v svetu še opredeliti, jo mogoče celo najti. Kakršna koli bo že ta pot, je za konec treba vnovič poudariti, da sta lepota in resnica v *Pokrajini št. 2* tesno skupaj – toda tista lepota in tista resnica, katere del smo danes. Pokrajina št. 2 je potemtakem pokrajina našega obzorja, perspektive, iz katere lahko ugledamo svoj svet. Če kaj takega sploh želimo dopustiti.